

Målselv Historielag – Årsmelding 15.02.2018 – 28.02.2019

Styrets sammensetning i perioden

Oddlaug Lakseide, leder

Elsa Nymo, nestleder

Frank Nygård, sekretær

Odd-Inge Larsen, styremedlem/webredaktør

Mariann Nesvold, styremedlem

Varamedlemmer:

1. Audhild Olaisen
2. Aud Brustad
3. Inger Ellingsen

Kasserer:

Tor Kvammen - ikke medlem av styret

Revisorer:

Ivar Halvorsen

Tor Lyngås

Valgkomite:

Ingrid Hole Grønvold

Audhild Aune

Karl Magne Hasvold

Administrasjon

Det er avholdt 9 styremøter. Fast møtested har vært Midt-Troms museum (MTM). I januar ble møtet avholdt på Øvre Målselv syke- og omsorgssenter. Vara er innkalt til alle møter.

Laget er medlem i Landslaget for lokalhistorie (LLH) og har mottatt 5 eksemplar av *Lokalhistorisk magasin* (3 utgaver i 2018). Enkeltabonnement koster kr 250/år. Lokalhistorisk magasin kan også leses på nett fra hjemmesidene til Landslaget: <http://landslaget.org/index.php/2014-11-11-07-08-34/lokalhistorisk-magasin/tidligere-utgivelser> og nås via faner øverst på hjemmesiden til LLH www.landslaget.org under Publikasjoner – Lokalhistorisk magasin – Tidligere utgivelser. Nye utgivelser vil bli lagt på forsiden under «Siste nyheter».

Gerd Karoline Borgen, Odd-Inge Larsen og Oddlaug Lakseide leverte artikkel og bilder under tittelen *Krigsfanger i Målselv*. Stoffet ble publisert i nr 01 som kom ut i mai.

LLH's eldste publikasjon *Heimen - vitenskapelig tidsskrift for lokal og regional historie*, kan leses og skrives ut fra <https://www.idunn.no/heimen/2018/04?>

Laget er medlem av Troms Historielag (TH). Frank Nygård og Mariann Nesvold var delegater på TH's årsmøte avholdt på Reisafjord Hotell, Sørkjos i Nordreisa, 7. og 8. april. Årsmøtet ble avsluttet med besøk på Halti kvenkultursenter.

Frank Nygård, Gerd Borgen og Oddlaug Lakseide deltok på TH's seminar, Trondenes 3. og 4. november. Her var tema *1000 års markeringa av Stiklestadslaget (1030)*. Offisiell markering starter i 2023. Nytt vikingmuseum er allerede under etablering i Oslo. Historiker Håvard Dahl Bratrein presenterte egen bok: *Høvding, jarl, konge. Nord-Norges politiske historie i vikingtid. Ei annerledes fortelling*. Historiker Alf Ragnar Nielssen (bosatt i Rossfjord) presenterte sin bok: *Landnåm fra nord*. Begge har bidratt til å løfte fram sagahistoria i nord. Tore Hund og Asbjørn Selsbane ble offer i en borgerkrig. Slaget var ikke et slag om kristning av landet. Nord-Norge må se sin besøkelsestid og markere sin vikinghistorie, i årene 2023 – 2030.

Facebooksiden vår heter «Målselv Historielag». Dette er en lukket gruppe der man må be om å få bli medlem for å hindre uønsket reklame og bruk av siden. Alle som ber om medlemskap får dette innvilget dersom deres facebookhistorie synliggjør at de er en virkelig person med reell interesse for målselvhistorie. Det er 977

medlemmer, 105 flere enn forrige år. Siden brukes til å formidle informasjon om oppdateringer på hjemmesiden www.malselvhistorielag.no og annen relevant informasjon. Medlemmene kan bruke gruppa til å diskutere historie, legge ut bilder og diskutere disse eller rett og slett dele relevant informasjon.

Hjemmesiden har daglig mellom 100 og 300 oppslag, flest besøk så klart når det legges ut ny informasjon. Gjennomsnittet for første halvdel av januar lå på 100 daglige besøk. Sidene er både en informasjonskanal for laget og arkiv for historisk stoff, både egenprodusert og levert av medlemmer og andre. Siden er en publikasjonsløsning og fungerer litt som en nettavis. Det vil si at skribenter kan få tilgang til å logge seg på og selv legge ut innhold på siden, som så godkjennes av redaktøren før publisering. Det hadde vært ønskelig med selvgående bidragsytere slik at det ble enda mer aktivitet på siden.

Det jobbes med løsning for interaktivt kart som vil ha klikkbare objekter for å grave i informasjon. Et eksempel på dette kan ses på nettsiden under menypunktet «Interaktivt kart». Nettsiden er åpen for alle og påloggingsmuligheten man kan se der er for bruk av redaktør/skribenter som skal endre/legge ut innhold. De ferskeste sakene på nettsiden finner man i menyvalget «Forsiden» og etter hvert som nyhetssakene blir gamle flyttes de til menyvalget «Nyhetsarkiv». En del bildesamlinger ligger under «Bilder» og dokumentarkivet finner man under «Bibliotek», herunder gamle utgaver av Måselvkalenderen. Under menyvalget «Om oss» finner man også styre- og årsmøtoreferater, vedtekter og kontaktinformasjon samt navn på styremedlemmer.

Måselv kommunes plan for kulturminneforvaltning *Temaplan for kulturminner 2017–2029* ble vedtatt i kommunestyret 21.03.2018. Til denne har laget levert innspill og vært høringsinstans.

Laget har etter samarbeidsavtale fra 12.11.2015 mellom MTM og MH om bidrag til *Kulturminnekompetanse i kommunene (KIK) – prosjekt i Måselv kommune* mottatt kr 10 000 fra kommunen. Avtalen viser til vårt arbeid med kartfesting, fotodokumentasjon og skriftlig beskrivelse av krigshistoriske kulturminner, samt nyere tids «industri» som sagbruk, mølle, meieri og verksted.

VI tilbyr betaling via Vipps og VippsGo, en tjeneste i Vippsportalen som spesifiserer «varene» med navn. Fra transaksjoner via VippsGo belastes laget med 2,25% i gebyr. Det oppfordres til å begrense bruken av Vipps.

På forespørsel støttet vi Arbeidsgruppa - Nordmo kirkegård, med kr 2000 til kjøp av skilt og Marianne Torset med kr 1000 til utgivelse av boka *Marianneslåtter*.

Styret foreslo i møte 4. april å utnevne Vidkunn Haugli og Ole Nygård til æresmedlemmer. Begrunnelsen var at de to sammen med Erik Myre dannet interimsstyret, oppstart av laget i 1986. Dette er etter vedtektene, § 9 *Styret foreslår og velger æresmedlemmer*.

Vidkunn fikk blomster og diplom under styremøtet avholdt 9. januar 2019 på Målselv syke- og omsorgssenter. Ole Nygård var dessverre ikke til stede, men hilsen ble satt igjen på senteret der han bodde. Ole døde 25. januar 2019. Ole minnes av MH for sitt engasjement for deling av sin allsidige lokalkunnskap.

Gerd Karoline Borgen og Oddlaug Lakseide stilte sammen med MTM på stand i Bardufosshallen under Ski village 7. april.

Aktiviteter

Årsmøte med temakveld

Årsmøtet ble avholdt i lokalene til Målselv bibliotek i Istindportalen 14. februar.

Oppmøte: 15 personer.

Etterfølgende temakveld var viet lokal krigshistorie. Marianne Neerland Soleim delte kunnskaper gjengitt i hennes bøker: *Sovjetiske krigsfanger i Norge 1941 – 1945. Antall, organisering og repatriering* (2009) og *Operasjon asfalt. Kald krig om krigsgraver*. (2016) Oppmøte: Ca. 50 personer. Som kulturinnslag servertes potetkaker etter oppskrift i heftet *Målselvmat*.

Aase-prosjektet

Etter årsmøtet i 2018, var det forberedelse til avduking av Aase-monumentet som sto på agendaen. Fortsatt manglet vi kr. 400.000 før målet om fullfinansiering var nådd. Sammen med Erik Bjørkeng og Sigbjørn Solvang arrangerte vi en siste konsert i Målselv kirke. Ingebjørg Kosmo var solist. Inntekt ca. kr. 30.000. En anonym giver stilte med kr. 50.000. Kronerullingene fortsatte, og da sluttregninga fra kunstner Merete Sejersted Bødtker kom, måtte garantistene Elsa og Lars Nymo ut med kr. 160.000. Det var blitt noen merutgifter siden vi satte opp budsjettet. Sluttsummen for hele prosjektet ble nøyaktig 1. mill. kroner.

Prosessen med å få Aase-skulpturen frakta fra Helsfyr i Oslo til Målselv var spennende. Først med tog gjennom Sverige til Narvik, og frakting med lastebil derifra. Alt gikk fint, og 6. juni ble hun heist på plass på sokkelen på Fossmotunet som var ferdig støpt av ONOS, Ole Nordmo & Sønn AS.

Avdukingen 10. juni startet med overlevering av relieff i Øverbygd kirke hvor seremonien ble tatt inn i gudstjenesten. Deretter gikk turen til Fossmotunet hvor det var møtt fram ca. 250 personer som ville bivåne avdukingen. Seremonien starta med velkomstord av prosjektleder Elsa Nymo. Så ble salmen "Ånders Herre" avspilt med Aase sin stemme. Representant fra Hæren holdt den første talen om hvordan Aase ble oppdaget av den norske generalstaben i 1940. Ordfører Nils Foshaug kom med en hilsen fra kommunen. Anne Lise Sollied var solist da Mellebygd mannskor sang "Norge mitt Norge". Så holdt datter Torunn en gripende tale om si mor Aase. Deretter avduket Torunn, med hjelp av kunstner Merete, det vakre monumentet av Aase. Lisa Gay Bostwick sa noen fine ord fra Midt-Troms Museum. Mannskoret avslutta det hele med sangen "Målselvdalen" av Arne Lyngås.

Dagen ble avslutta i Istindportalen hvor det først var avduking av bysten av Aase. Gjestene fikk velkomstforfriskning og fingermat sponset av kommunen som og betalte for leie av Istindportalen med lyd-/lysansvarlig. Asbjørg Utby, enhetsleder for kultur, ønsket velkommen, og fortsatte som konferansier. Det var musikkhistorisk foredrag om Aase, ved Nils Bernhard Topland. Mannskoret, Anne Lise Sollied, Tor Eriksen og Erik Bjørkeng framførte sanger. Einar Solbu fra Musikkhøgskolen holdt en

fin tale, og leder i Troms Historielag overrakte blomster. Til slutt takket ordfører Nils Foshaug fra kommunen og overrakte blomster til prosjektleder Elsa.

Med dette prosjektet som har pågått i 2 ½ år, har Måselv Historielag bidratt til at historien om Aase har blitt dokumentert, og synliggjort i form av monument, relieff og byste der folk ferdes. Aases minne skal leve.

Prosjekt Fra Statens yrkeskurser i Måselv til Bardufoss videregående skole (1946 – 2018)

Etter gjentatte henvendelser til Bardufoss videregående skole om å dokumentere skolens historie gjennom 60 år, bevilget skolen kr 200 000 til et bokprosjekt. Skolens ledelse påtok seg ikke å være ansvarlig for gjennomføring. Pengene er overført prosjektansvarlig MH.

Etter oppstartsmøte 19.02.2018 hvor flere tidligere ansatte ved skolen var invitert, valgte styret å forespørre medlem Vidkunn Haugli om å koordinere prosessen.

Det er skrevet kontrakt mellom laget og Bardufoss vgs, redaktør Lill-Karin Elvestad, hovedforfatter Vidkunn Haugli for årene 1946 – 1977 og Viggo Fossum for 1978 – 2018 samt medforfattere Johannes Fagerheim og Harald Gustavsen. Laget ved Odd Inge Larsen skal bidra i arbeidet med billedbehandling og lagring av bilder til bruk i boka.

Arbeidet kom godt i gang på våren. Sammen med leder i laget besøkte redaktør og forfattere Statsarkivet i Tromsø/Interkommunalt arkiv i Troms. Arkivene er samlokalisert. Arkivmaterialet var forhåndsbestilt og lagt ut for gjennomsyn i eget rom. Bilder ble merket for å kunne skannes ved senere besøk. Dette er ikke gjort.

Tidlig sommer meldte Lill Karin Elvestad og Viggo Fossum at de hadde fått kreftdiagnoser og derfor måtte legge arbeidet i bokprosjektet på vent. Pr i dag er begge fortsatt under behandling. Prosjektet har av nevnte årsak stoppet opp.

Prosjekt Undervisningsmateriell. 2. verdenskrig – Fangeleirene på Bardufoss

Sparebankstiftelsen bevilget i 2017 LLH 3,6 millioner til formidling av lokal historie for barn og ungdom. LLH valgte å støtte produksjoner på kulturarv i *Den kulturelle*

skolesekken (DKS). MH søkte midler til produksjon i pågående prosjekt «Bardufossfangene». Søknaden ble innfridd med kr 50 000. LLH krever at prosjektet gjennomføres sammen med profesjonell aktør. Prosjektet har inngått intensjonsavtale med DKS-ansvarlig i Målselv kommune og frilanser i teaterinstruksjon Monica Karlstad for å lage manus og utvikle forestilling på innsamlet lokalhistorie. Pengene vil gå til å leie teaterfaglig kompetanse i produksjon med tittelen *Historisk speil – krigsfanger i Målselv*. Etter søknad fikk kommunens DKS-ansvarlig innvilget kr 40 000 fra Fylkesrådet for kultur til produksjonen.

Prosjektgruppa møtte Monica Karlstad og Marit Fossen 16.10. Prosjektet ble presentert for samarbeidsparter i MTM 18.12. på Forsvarsmuseet i Bardu.

Sommeren 2018 GPS-merket prosjektgruppa sammen med tidsvitner fangeleirene i Rustahøgda og Takelvdalen og på Fleskmoen, Bruvoll og Målsnes. Gruppa besøkte også Trondenesleiren under deltakelse på TH's seminar. Videre arbeid med registrering og merking haster. Tidsvitner er av uvurderlig verdi i registreringsarbeidet som følges opp sommeren 2019.

I henhold til prosjektbeskrivelsen skal innsamlet lokalkunnskap være tilgjengelig for skolene. Det gjenstår å finne presentasjonsform for kildematerialet.

Under opparbeidelse av uteområdene rundt Nye Bardufoss videregående skole lovet kommunen å finne ny plassering for Russebautaen. Ulike plasseringer i nærheten av gravplassen for de 77 russefangene som døde under oppholdet i Bardufossleiren er vurdert. Arena Bardufoss v/Stig Magne Hagen har tatt kontakt og skissert planer om alternativ plassering i Krigsminnelandskapet, Bardufoss sentrum. Museumsfaglig er det det ikke en løsning å flytte et kulturminne fra stedet der hendelsen skjedde. Styret går allikevel inn for å samarbeide med Kommunen og Forsvaret om plassering i minneparken. Herfra kan man se mot området der historiene foregikk. Laget ser for seg å bidra med penger overført fra Bardufossfangenes minnefond, ca kr 40 000. Bidraget øremerkes informasjonstavle med dokumentasjon fra hendelsene på Rustahøgda. Styret v/Frank Nygård og Oddlaug Lakseide har befart området sammen med kunstner Alvin Jensvold.

Åpent seminar om nordnorsk krigshistorie – 26.09.2018

Våren 2018 henvendte leder Fredrik Fagertun ved Institutt for historie og religionsvitenskap ved UiT, Norges arktiske universitet (UiT), seg til laget med ønske om samarbeid. UiT leder nå både nasjonalt forskningsprosjekt på krigshandlingene og privatfinansiert prosjekt på dagliglivet i Nord-Norge under 2. verdenskrig. Forskningsprosjektene har tilsammen budsjett på 40 millioner. Resultatene skal publiseres i bokverk på 3 bind. Laget sørget for at seks forskere, Tom Kristiansen, Bjørg Evjen, Ingunn Elstad, Hallvard Tjelmeland, Stian Bones og Fredrik Fagertun fikk dele sine kunnskaper 26. og 27. september under arrangement i Istindportalen (ca 90 tilhørere), på Omsorgssenteret i Øverbygd, Oppvekstsenteret på Bakkehaug og på Bardufoss videregående skole. Marianne Soleim ble forhindret fra å gjennomføre sine besøk på skolene. Hennes besøk ble utsatt og gjennomføres i samarbeid med prosjektgruppa vår 2019.

Kulturminnedagene

I 2018, EU's europeiske kulturarvår og var kulturminnedagene arrangert for 25. gang i Norge. Tema: «Typisk norsk – ikke bare norsk». Oppfordringen var å definere den norske kulturarven. Hva er norsk og hvordan har lokalsamfunnet påvirket og blitt påvirket i møte med verden, mellom folk og andre kulturer?

23. september valgte vi å invitere til «Guidet busstur i Målselvs matkultur». Det ble kjøpt ½ gris fra Eirik Willmann Østring og vi ble sponset med ulike potetsorter fra Ingvar Karlsen, neper fra John Marius Nesvold og gulrøtter fra Robert Innes. Dagen før turen møttes styret på Vikingheimen til dugnad i tradisjonsmat.

Etter å ha besøkt Moen mølle, gårdsbruk på Storjord, Leirbekkmoen og Kjerresnes samt smakt og spist tradisjonsmat framstilt av fantastiske lokale råvarer var målet om å utforske en viktig del av vår rike og mangfoldige kulturarv oppfylt. Undervegs fikk noen tenkt på arven fra Europa. For, vi serverte den norske varianten av Sauerkraut, surkål. Og, vi spiste potetkaker og kokt potet fordi vi fikk potetplanter til Norge fra Sør-Amerika via Europa rundt 1800. Poteten har reddet mange når somrene i Målselv ofte er for korte til å få kornet modent.

At Måselvmat er bygd på tradisjoner fra Østerdalen ble befestet gjennom presentasjon av boka *Kokebok med tradisjoner fra Rørostraktene og Nord-Østerdalen*. Medforfatter Else Marie Øvrerbø besøkte oss under middagen på Vikingheimen. Hun hadde benyttet Måselvmatheftet vårt som kilde i sin bok!

Ungdommene som satser på matproduksjon er viktige kulturarvbærere når fortid og nåtid skal knyttes sammen. Produksjon, foredling og tilgjengelighet av lokal mat gir identitet. Noe de rundt 30 personer som deltok på arrangementet kjente sterkt på.

Måselvkalenderen 10. årgang

Inger Ellingsen og Audhild Olaisen sto ansvarlig for arbeidet med å få utgitt Måselvkalenderen 2019. Temaet var kulturminner som er registrert i kommunens *Temaplan for kulturminner*. Trykkeriet abcGrafisk fikk oppdraget med trykking. Inger og Audhild samarbeidet med trykkeriet i utformingen av kalenderen. Styret fordelte oppgavene med distribusjon til medlemmer, til bedrifter via forhåndssalg og gjennomførte salg på Rundhaugmartnan, stand på Coop Bardufoss, Prix Olsborg og privat.

Dette var andre året kalenderen ble distribuert til alle hovedmedlemmer. Årsmøtet i 2017 vedtok forhøyet kontingent, fra kr 200 til kr 300 for å dekke kostnaden. Forhåndssalg til lokale bedrifter har gått ned samtidig med at utgifter til setting og trykking har steget. Enkelte salgssteder tar nå 20 % av salget i provisjon og interessen for kalenderen har sunket. Det er vanskelig å oppnå overskudd på nivå med tidligere år. Pr. årsmøte er overskuddet på salg ca kr 10 000 og vi har et restopplag på nærmere 200 eksemplar.

Gledelig var det at *Søknad om samfunnsløfte 2018* fra SpareBank1 Nord-Norge bevilget oss kr 15 000 til trykking.

Medlemmer

64 medlemmer har betalt medlemskontingent. Det er en nedgang på 15 fra forrige år.

Sluttord

Et nytt, aktivt og spennende år for laget er omme. Styret takker medlemmene for engasjement. Vi takker Målselv kommune for samarbeid ved aktivitet i Istindportalen. Takk til Midt-Troms museum for lån av møtelokaler og faglig samarbeid. Vi takker ordfører som støtter arbeidet vårt.

Ønsker det nye styret lykke til med videreføring av nåværende og nye oppdrag til beste for å ta vare på vår lokale arv.

Bardufoss 21.02.2019

For styret, Oddlaug Lakseide, leder